

KAJAKMANDEN FRA ABERDEEN

Af Ejnar Mikkelsen

En Nordhavets gåde

I året 1728 kom en besynderlig fremtoning tilsyne ud for Aberdeen, og folk flokkedes på stranden for at se, hvad det dog kunne være, som kom over havet til dem. Det lignede den øverste halvdel af en mand, som gled frem over havet mod Don flodens munding, og ved begge sider af den mærkelige fremtoning var der noget som viftede temmelig regelmæssigt: Vinger, arme eller hvad?

Den overtroiske kystbefolkning må vel nok have ment, at det, der stævnedes mod stranden, var en af Storchhavets uhyggelige skabninger, en dæmon eller sådan noget, sikkert varslende alt andet end godt.

Langsomt kom »det« nærmere, og da det var nær ved stranden, så man, at »dette noget«, denne fremadglidende overkrop, var del af en mand, der sad i en slags båd, hvis mage man aldrig før havde set på de kanter: lang og smal var den, skarp i stævnen, og der var noget, som mindede om et dæk i fartøjet. Og midt i dækket var et hul, hvori der sad en mand, som padlede mod land med en stang med åreblade fastgjort på begge ender. Og solens stråler faldt på de våde åreblade, som kastede glimtene tilbage – det var det, man havde set på afstand som viftende vinger eller arme.

En kajak var det, og i kajakken sad en mand, der sank sammen, da det skrøbelige fartøj nåede kysten og blev halet op på stranden af de undrende mennesker.

Kajakmanden var udmattet til døden, måske såret, og han talte ord, som ingen forstod; og tre dage senere døde han, omend man havde gjort alt for at opretholde livet i den mærkelige gæst fra havet.

Hans kajak med dens spyd og sager blev dog ophængt i kirken som et sjældent trofæ, og der hang den i mange år, indtil kirken forfaldt, og kajakken fik et blivende sted i Aberdeens Medico-Chirurgical Society, hvor den står endnu sammen med udstoppede krokodiller og andre mærkværdigheder.

Selvfølgelig vakte dette besynderlige fartøj og dets så mystiske ejer berettiget opsigt i Aberdeen og i Skotland i almindelighed, og spekulationerne om, hvem han var, og hvorfra han kom, var mange og endnu besynderligere end mand og båd.

Efterhånden slog man sig til tåls med, at manden var »en barbar« fra Labrador –

eller også en »finmand« fra den Bottniske Bugts nordligste områder, muligvis fra Novaja Semlja, og man så stort på, at der var ca. 3800 kilometer fra Labrador til Aberdeen og omtrent lige så langt fra Novaja Semlja. En mægtig distance for en kajakmand at tilbagelægge.

Hvordan han havde kunnet ro så langt i en skrøbelig kajak over et uroligt verdenshav, som de Aberdeen søfolk kun kendte alt for godt af bitre erfaringer, samt medbringe småting som drikke- og fødemidler til den lange rejse, ofrede man ikke en tanke. Fisk kunne han jo hale ud af havet – mente man da.

Det var i det hele taget en besynderlig tildragelse, og den blev ikke mindre besynderlig, da det viste sig, at man andre steder i Skotland havde haft lignende besøg.

Det første var i 1682, da der blev set en »finmand« i kajak udfør Eday på Orkney Øerne, og i 1684 var der igen et mystisk kajakbesøg af en »barbar« ved Westray på Orkney Øernes nordvestlige pynt.

Kirkwall-præsten James Wallace har givet disse oplysninger i en bog, han udgav i 1693, og heri oplyser han yderligere, at nu og da var der også tidligere kommen lignende mærkelige mennesker i skindbåde til øerne.

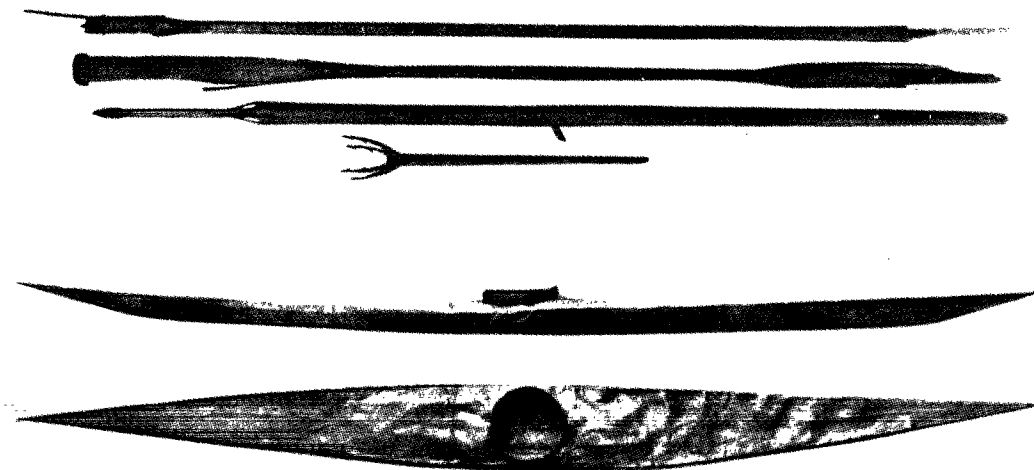
Om kajakmanden i 1684, der tilsyneladende blev fanget af øboerne, og som muligvis er den samme som den, hvis tilsynekomst i 1682 satte sindene i bevægelse på de små Atlanterhavsoer, meddeler præsten, at en af »bådene« (kajakkerne) fra Orkney Øerne blev sendt til universitetet i Edinburgh sammen med mandens åre og det spyd, hvormed han fangede fisk. Fra anden side foreligger oplysning om, at »barbarens« skjorte også blev sendt til Edinburgh, og da man næppe ville sende en nogenlunde almindelig skjorte til universitetet, må man vel gå ud fra, at det var en så temmelig ualmindelig skjorte, man overlod universitetet. Det har sandsynligvis været kajakmandens vand-skindspels, som nød den ære.

Og endelig, i et optryk af pastor Wallaces bog fra 1700 omtales det, at en anden af de mærkelige skindbåde var ophængt i Burrays kirke på Orkney Øerne.

Der skal således være kommen tre, muligvis dog kun to, kajakker til Orkney Øerne hen mod slutningen af det syttende århundrede, og rygtet fortæller som ovenfor nævnt, at flere har været set. Således fandt man i 1613 en kajak med en død kajakmand drivende i Nordsøen udfør Hull, og kajakken fremviste forøvrigt den mærkværdighed, at ribberne var af ben.

Disse kajakkers ankomst til Aberdeen og Orkney Øerne har i tidernes løb givet anledning til mange dybsindige betragtninger om hvorfra de kom, hvorfor, og hvordan de var kommen over havet til Skotland.

Nogle har erkendt kajakkerne som eskimoiske, der måtte være kommen fra Labrador eller Vestgrønland, medens andre har spildt en masse tanker og ord på at sandsynliggøre, at de måtte være kommen fra Finland, enten ned gennem den Bottniske Bugt

Aberdeen-kajakken, der 1728 pludseligt dukkede op udfor den skotske kyst, roet af en grønlander, der medførte fuld fangstudrustning.

og op gennem sund og bælt, eller også fra nordkysten af Finland. Man er endog gået så vidt som at mene, at kajakkerne kom fra nordkysten af Sibirien, og at mændene var samojeder.

Kajakken, der kom ind til Aberdeen, er aldeles utvivlsomt af eskimoisk oprindelse, og det udelukker ganske muligheden for, at den kan være kommen fra Finland, hvor man forøvrigt aldrig har brugt kajakker. Og en sibirisk kajak har ikke stort mere lighed med en eskimoisk kajak end en elefant med en antilope.

Distancen mellem Labrador og Orkney Øerne er dog ca. 3800 kilometer, men det afskrækkede ikke dem, som absolut ville påstå, at kajakkerne kom fra Labrador. De kunne dog nok indse, at distancen var temmelig stor for en kajakmand at klare sig hen over åbent hav, men fandt så på, at såfremt de foretagsomme kajakmænd fra Labrador først padlede til Grønland, derfra til Island og videre til Færøerne, måtte de kunne nå Orkney Øerne, da distancen mellem disse »vadesten« ikke var større, end en dygtig kajakmand kunne magte.

Man synes dog ganske at have overset, at Labrador-eskimoerne hverken kendte Grønland, Island, Færøerne eller Orkney Øerne og derfor ville have lidt svært ved at lægge kursen over de for dem så aldeles ukendte vadestene i Atlanterhavet, så den forklaring på, hvorledes en eskimo kunne komme fra Labrador til Orkney Øerne, er lige så usandsynlig, som at kajakmanden kunne padle direkte over de 3800 kilometer hav, der skiller de to lande.

Men helt bortset fra, om en kajakmand kunne sætte sin kurs til Orkney Øerne

enten direkte eller via vadestenene, kunne ingen kajak holde til et så langt ophold på havet uden at tørres, skindene ville blive aldeles opblødte, syningen og surringerne gå op og kajakken simpelt hen falde sammen. Og selv om man ville gå ud fra det mulige, at kajakmanden kunne sætte kursen, og kajakken holde, ville manden dø af tørst på den lange rejse, og fødemidler ville han ej heller kunne forskaffe sig på havet, da han ikke ville kunne fange fisk med sit spyd. Han måtte omkomme på en eller anden måde, hvis han vovede forsøget – forøvrigt også af almindelig legemlig udmattelse, en så mægtig udholdenhedspræstation ville overstige ethvert menneskes kræfter.

Man har også tænkt sig, at de foretagsomme eskimoiske gæster ved Orkney Øerne kunne komme fra Vestgrønland pr. kajak, men det er selvfølgelig en lige så fantastisk tanke som at kunne komme direkte fra Labrador, så teorien om en kajakfart mellem de to verdensdele, som blev seriøst fremsat så sent som i 1912, må nok også opgives.

Og hvad skulle forøvrigt kunne drive en kajakmand til at søge æventyr i ukendt land på den anden side havet? Der er ikke givet nogen forklaring herpå. Og en forklaring er jo heller ikke mulig.

Man kunne måske tænke sig, at en kajakmand blev stormdreven fra de hjemlige kyster, som mangan en dygtig kajakroer uomtvistelig er bleven, og ustandselige vestenstorme ville nok kunne hjælpe ham noget på vej. Men en kajak ville ikke kunne gennemleve mange dages uvej på havet, den ville uundgåelig før eller siden blive slået ned af de frådende atlantehavsølger. At han bevidst ville begive sig ud på så lang en rejse mod ukendt mål er lige så usandsynligt, som det ville være for os andre at tænke på at tage en tur til månen, som vi dog, trods afstanden, kan se.

Det er også blevet nævnt som en mulighed, at nogle af de kajakmænd, som i tidernes morgen blev bragt til Danmark fra Grønland for at blive forevist for kongen, kan være flygtet fra Danmark i deres kajaker. Kendte de vejen, og fulgte Sveriges og Norges kyster indtil tværs af Skotland, kunne de måske, men også kun meget måske, i fint vejr og under de bedst mulige forhold nå over Nordsøen til Skotland, thi langs Sveriges og Norges kyster kunne han tørre sin kajak, så den stadig var sødygtig, og samtidig skaffe sig eksistensmuligheder til det sidste stræk over Nordsøen, hvis han havde vidst, at Skotland lå der vesterude.

Men eftersom disse kajakmænd skal være flygtet fra København omkring 1640-47, ville de jo være blevet meget gamle mænd, da de ca. fyrretyve år senere (ca. 1680) blev set og fanget ved Orkney Øerne. Så den forklaring på kajakmændenes ankomst til Orkney Øerne er nok ikke mere underbygget end de tidligere fremsatte.

Men hvad så, hvordan kan eskimoiske kajaker fra Labrador eller Grønland så være kommen til Orkney Øerne eller Aberdeen, hvad de jo uomtvistelig er?

Det er dog vistnok lige til, og kan forklares uden at ty til tidligere fremsatte mere eller mindre anstrengte tankespind og teorier.

Foto: Chr. Vibe

Kajakken er just ikke et fartøj til atlantehavsart, men i de hjemlige, grønlandske farvande har den i århundreder spillet en enestående rolle for grønlændernes fangerhverv.

Når skippere på den danske konges grønlandsskibe kunne tænke sig at glæde kongelig majestæt med at hjembringe kajakmænd fra Grønland, synes det at være en nærliggende tanke – som dog også er bleven fremsat tidligere – at skippere på hvalfangere har kunnet få det indfald at tage en kajakmand eller to med hjem til Great Britain for at kunne vise deres landsmænd, hvordan beboerne af det fjerne land så ud, muligvis endog for at kunne tjene nogle penge ved at lade dem fremvise deres forbausende kajakpræstationer for den undrende engelske offentlighed.

Det vides også med bestemthed, at nogle eskimoer er blevet bragt til England og Skotland af britiske hvalfangere, og har været i såvel Aberdeen, som Dundee, Peterhead og Granton. Man ved også, at en af disse kajakmænd druknede ved Hull under en kajakopvisning.

Der skal i alt være 32 kajaker i forskellige engelske museer, og af disse er 21 indbragt til England af ekspeditioner eller hvalfangere før 1865, altså på et tidspunkt, da den engelske hvalfangst ved Grønland var stor.

Orkney Øerne ligger på ruten fra Grønland til Skotland og var det første land, hvalfangerne så efter at have passeret Kap Farvel. Det ligger langt inden for det sandsynliges grænser, at evt. voldelig fangede grønlandske kajakmænd ville benytte sig af enhver chance til at slippe bort fra skibet, så snart de så land, og da dette som regel ville være Orkney Øerne, er det forklarligt, at man gentagne gange har set og vistnok også fanget kajakmænd ved disse øers nord- og vestkyst.

Det samme kan, og har sandsynligvis også været tilfældet med kajakmanden, der i udmattet og muligvis såret tilstand padlede sin kajak ind til Aberdeen i 1728, men der er den besynderlige omstændighed ved sagen, at han havde alle sine fangstgrejer, spyd, harpun o.s.v. med sig i kajakken.

Det kan være vanskeligt for en kajakmand, der er blevet holdt fangen ombord på et skib, at få sin kajak i vandet, komme ned i den uden hjælp og slippe uset bort. Men at han også skulle have tid til at finde og samle sine grejer sammen og få dem anbragt i kajakken – uden hjælp – er næppe sandsynligt.

Det kan dog tænkes, at der var mænd ombord på det skib, der bragte Aberdeen-kajakmanden til Nordsøen, som havde fået betænkeligheder og frygtede vrøvl med myndighederne i anledning af dette mandfolkeran, og at de derfor har hjulpet ham med at slippe bort fra skibet, inden det nåede havn. I så fald har det været let for ham, i stille vejr og rolig sø, at sætte sin kajak i vandet, få sine fangstgrejer anbragt på plads og slippe bort fra det skib, der sikkerligen har været ham inderlig forhadet.

Det er som omtalt hævet over enhver tvivl, at Aberdeen-kajakken er fra Vestgrønland. Knud Rasmussen har set den og lyst den i kuld og køn som en vestgrønlandsk kajak. Jeg har set den ret nøje, og dr. Birket-Smith har vistnok også set den, eller har i det mindste skrevet om den i »Meddelelser om Grønland« på grundlag af opgivne mål og fotografier. Og vi er alle enige om, at kajakkens oprindelsessted er Vestgrønland.

Og denne kajak med dens ejer kan kun være kommen over havet til Nordsøen udfor Aberdeen ombord på en hvalfanger, hvor der sandsynligvis har været forstående mænd, som gav ham en hjælpende hånd til at undslippe, da Skotlands kyst var forholdsvist nær. Aberdeen må så forøvrigt trøste sig med at have det museum i hele den vide verden, der ejer den ældste vestgrønlandske kajak med fuldt udstyr.